

Makale Gönderim Tarihi 05.11.2018 – Makale Kabul Tarihi 23.11.2018

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*Journal of Social and Cultural Studies*

www.toplumvekultur.com

BABALIK KÜLTÜRÜ VE KİMLİĞİ*Dolunay ŞENOL¹Sezgin ERDEM²**Öz**

Babalık her bireyin yaşamında aktör olarak gerekliliklerini yerine getirdiği bir kimlik veya karşı rol olarak yaşamın bir döneminde etkileşim içerisinde bulunduğu bir roldür. Erkek olarak bir bireyin topluma kendini ispatlamasının son aşaması olarak dayatılan bu kimliğin erkekler için önemi daha da artmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalara da bakıldığında bu ilginin arttığı görülmektedir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında babalık karşı rol bağlamında çalışılmakta, çocuğun gelişimi ve değişiminde babanın rolü üzerinden araştırmalar yapılmaktadır. Bir aktör olarak babanın gözünden bu kimliğe atfedilen anlamlara ilişkin çalışmalar yeterli değildir. Bireysel rollerin çeşitlenerek arttığı modern toplumlarda babalık rolünden beklentilerin artması erkeklerin babalık krizleri yaşamasına neden olmaktadır. Yaşanan bu krizlerin önüne geçilebilmesi için babalık çalışmalarına aktör olarak babaların gözünden yaklaşılması gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada araştırmacıların dikkatini çekmek ve yapılacak yeni çalışmalara yol göstermek amacıyla babalık kültürü kavramı ve kimlik teorisi açıklanmıştır. Babalığa ait toplumsal normlara atıfla kullanılan babalık kültürü kavramı ve bireyin benliğindeki içselleştirilmiş rol beklentileri olarak tanımlanan babalık kimliği ile babalık araştırmalarına daha geniş bir perspektiften bakılması amaçlanmıştır. Babalığa kimlik perspektifinden yaklaşım bu rolün icracısı olan erkeklerin gözünden babalığın anlaşılmasında literatüre katkı yapacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Babalık, Babalık Kültürü, Babalık Kimliği, Kimlik Teorisi.

The Culture And Identity Of Fatherhood**Abstract**

Fatherhood is a role in which each individual interacts at some point in his life as an identity or an opposing role in which he fulfills his requirements as actor in his life. This identity, which is imposed as the final stage of an individual's self-testification as a man, is becoming more and more important for men. It is observed that this interest has increased in recent years. However, when we look at the studies, the role of father is studied and researches are carried out on the role of father in the development and change of the child. Studies on the meanings attributed to this identity from the eyes of the father as an actor are not enough. In modern societies where individual roles have increased and increased, expectations for fatherhood role cause men to experience fatherhood crises. In order to prevent these crises, the necessity of approaching the paternity studies as an actor from the eyes of the fathers emerges. In this study, the concept of fatherhood culture and identity theory is explained in order to draw the attention of the researchers and to guide the new studies. The concept of fatherhood culture, which is used with reference to the social norms of paternity and the paternity identity defined as the internalized role expectations in the individual's self, is aimed at looking at fatherhood research from a wider perspective. Approach to fatherhood from the perspective of identity approach It is

¹ Prof.Dr., Bölüm Başkanı, Kırıkkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, senol_dolunay@yahoo.com

² Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD, sezginerdem84@gmail.com

evaluated that this role will contribute to the literature in understanding the paternity from the eyes of the men who are the executor of this role.

Keywords: *Fatherhood, Culture of Fatherhood, Identity of Fatherhood, Identity Theory.*

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan babalık kurumu her bireyin yaşamının bir aşamasında etkileşime girdiği ya da gerekliliklerini yerine getirdiği bir roldür. Toplumlar ve kültürler bu role ait beklentileri farklılaştırdığı gibi bireylerin babalık yaklaşımları da bu rolün inşasında bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Her kültürün bu rolün taşıyıcıları olan erkeklerden beklentileri olmasına rağmen erkeklerin bu role ilişkin algıları ise daha çok özcü bir yaklaşımla kendi babalarının davranışlarını bir sonraki nesle aktarma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Birçok erkek yaşamlarında belirsiz bir rol olarak anlamlandırdıkları babalığı tam olarak tanımlama(ya)maları nedeniyle sahip oldukları bu role yabancılaşmaktadır.

Babalık alanında yapılan son yıllardaki çalışmalara bakıldığında, bu alana artan bir ilginin olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar genellikle babaların davranışlarına, çevrenin babalardan beklentilerine ve babalığın çocuk gelişimindeki etkisine odaklanmıştır. Ancak bir aktör olarak babaların gözünden bu role atfettikleri anlamlar, bu role ait deneyimler ve düşünceler çok az çalışmada yer bulmuştur. Bu noktada, babaların davranışlarını açıklamak amacıyla babaların bu role yüklemiş oldukları anlamların açığa çıkarılması gerektiği sorunsalı karşımıza çıkmaktadır. Çünkü babalar bu role yükledikleri anlamlar bağlamında davranışlarını icra etmektedirler. Bu çalışmada aktör olarak babanın gözünden bu rolün anlamlandırılmasında kullanılan babalık kültürü ve kimlik teorisi açıklanarak, bu alanda yapılacak çalışmalara bir perspektif geliştirmek hedeflenmiştir.

Toplumsal Bir Rol: Babalık

Babalık evli olmak, çocuk sahibi olmak, ailenin geçimini sağlamak ve sorumluluğunu üstlenmek gibi pek çok görevi içinde barındıran toplumsal bir roldür. Babalığın merkezî sorumluluğu olan ebeveynlik, aile içerisinde anne ile birlikte paylaşılan ve ailenin bir arada tutulmasındaki en önemli rollerdendir. Geleneksel toplumlara kıyasla günümüz toplumunda değerini yitirmiş olsa da yine de pek çok kültür tarafından ailenin reisi, dış dünya ile iletişimi sağlayan ve ev dışı işlerin yürütülmesini sağlayan anahtar rol olarak kabul görmektedir. Erkek olmanın bir gereği ve erkekliğin aşamalarından biri olarak kabul edilen babalık aynı zamanda bir statü göstergesidir. Toplumda erkekliğini ispat etme gayreti içerisinde olan birey sünnet, askerlik, iş sahibi olmak, evlilik aşamalarını tamamlamasıyla nihai aşama olan babalığa ulaşabilmektedir (Şenol ve Erdem, 2017). Babalık

erkeğin bir ispat aracı haline dönüşmüştür. Bu nedenle erkeklik ve babalık birbirine eklenmiş ve sıkı sıkıya bağlı iki toplumsal rol olarak birbirleri ile var olabilen kimliklerdir. Bir kimlik diğersinin varlığının ispatı olarak görülmektedir. Bir erkeğin babalık konumunu 'hak edebilmesi' için öncelikle erkeğin zorlu süreçlerinden geçmesi gerekmektedir (Zeybekoğlu, 2013: 58).

Lamb (2000: 26-27), çalışmasında günümüz toplumlarında babalığın dört temel sorumluluk alanı olduğunu belirlemiştir. Bunlardan ilki geleneksel dönemden itibaren babalığın en baskın ve yaygın olarak kabul edilen görevi ailenin geçimini sağlamaktır. İkincisi babalığın eşlik yanına vurgu yapılarak eşin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Üçüncü olarak çocuğun yetiştirilmesi ve bakımından sorumlu olmasıdır. Dördüncü ve son aşama günümüz toplum yapısında babaya kıyasla annenin çocukla etkileşiminin daha fazla olması neticesinde ahlak konusunda anne tarafından verilen eğitimin denetim mekanizması ve bir otorite figürü olmasıdır.

Şu anda yaşanan postmodern çağla birlikte babalık kimliğinden beklentiler de çeşitlenerek artış göstermiş ve erkekler için karmaşık bir hal almıştır. Toplumsal yaşam babalardan erkeklerin ekonomik sağlayıcı, ahlaki cinsel rol model, çocukları için arkadaş ve eğitmen olmalarını aynı zamanda onların bakım ve sorumluluklarını üstlenmelerinin yanında eşlik görevlerini de aksatmamalarını beklemektedir. Babalık rolünün getirmiş olduğu bu çoklu talepler bireylerin erkek, çalışan, eş gibi kimlikleri ile çatışmakta ve benliklerine karşı yabancılaşmasına neden olmaktadır. Günümüz toplumlarında babaların üzerinde en yoğun beklenti olan ve aynı zamanda birbiriyle çelişik olan iki söylem (i) babaların ekonomik sağlayıcı olması ve (ii) çocuk bakımında en az anne kadar katılımcı rol oynamasıdır (Crespi ve Ruspini, 2015). Bu da erkeklerin kimliklerini inşa ederken toplumsal beklentilerle çelişmesine ve babalık krizi yaşamalarına yol açmaktadır. Toplumsal beklentilerin çelişmesi babaların iç çatışmalar yaşamalarına yol açmakta ve kimliklerinin gereğini yerine getirememelerine neden olmaktadır. Bu nedenle kimliklerin toplumsal beklentiler tarafından inşa edilmesinin doğru sonuçlar vermeyeceği, kimliğin bireyin anlam dünyasından inşa edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Erkeklerin Gözünden Babalığın Anlamı

Babalık bir erkeğin benliğinin bir tarafını oluşturan kimliğini nasıl tanımladığı ile ilişkilendirilmektedir. Babalığın kimlik olarak tanımlanması bu alanda yapılan çalışmaların baba rolünün baba rol kimliğine nasıl entegre edildiğine ilişkin ilgiyi artırmıştır (Pasley, Futris ve Skinner, 2002; Rane ve McBride, 2000). Babalığın inşa edilişi erkeğin yaşam dünyasına ait deneyimleri çerçevesinden anlamlandırılmaktadır. Bu anlamlandırma çabası ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok süreci içinde barındıran aşamalardan geçilerek oluşturulmaktadır (Roopnarine, 2015: 1-2). Toplumsal faktörlerin yanında birey olarak babaların bu kimliğe atfettikleri anlamlar, babalıktan

beklentilerini, özgün yaşam deneyimlerini de içinde barındırdığı için babalık kavramını toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılaştırmıştır (Daly, 1993).

Kültürel çalışmalarda farklılıklar bir zenginlik olarak görülmekte ve kültür, değer gibi kavramlar arasında hiyerarşik bir sınıflandırma yapılmamaktadır. Babalık kimliğine dair iyi-kötü değerlendirmelerinin yapılmaması ve farklı babalık kimliklerinin bireylerin benliklerini anlamlandırması olarak görülmesi her babanın kendi babalığını inşa etmesine yönelik bir alan sağlamaktadır. Bu yolla babalar meşru olarak kendilerini ifade edebilme olanağı bulabilmekte, bu da babalık krizlerinin önüne geçilmesine imkân sağlamaktadır.

Babalık Kültürü

Erkeklerin içinde yaşadığı toplum kültürü babalığa ait inançları ve davranışları büyük oranda şekillendirmektedir. Bir babanın ait olduğu kültürel ve alt kültürel kodlarının bilinmesi babalığın farklı yansımaları olan disipliner ve bakım sağlayıcı gibi babalık modellerine ait davranış ve tutumlar hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Babaların nasıl davranması gerektiği konusunda artan beklentiler olduğu sürece babalık kültürünün değiştiğine dair bir inanç bulunacaktır (Lamb, 1986: 5). Babalık araştırmaları da babalık davranışlarının açıklanmasında babalık kültürüne odaklanmak gerektiğini açıkça belirtmektedir (LaRossa, 1988).

Babalığa ilişkin çalışmalarının tarihsel sürecine bakıldığında ilk dönemlerde babalığın özcü bir yaklaşımla incelendiği son zamanlarda ise sosyal yapı ve kimlik bağlamında incelemelerin yapıldığı görülmektedir. Günümüz babalık çalışmaları biyolojik indirgemeci bakış açısından sıyrılarak babalığın kültürel boyutunun önemini vurgulayarak babalık davranışının yaşanılan çağın kültürel ideali çerçevesinde inşa edildiğine işaret etmektedir.

Babalık kültürü, babalığı salt biyolojik yaklaşımlardan uzaklaştırarak geniş bir projeksiyonla konuya odaklanılmasının gerektiğini belirten bir anlayışa sahiptir. Bu da babalığın erkekliğin karakteristik bir kümesi olarak veya baba-çocuk ilişkisinin ikili bir niteliği olarak değil, çok taraflı olarak görülmesini sağlamıştır. Babalık anne, çocuk, geniş aile, gruplar, kurumlar, kültürler ve bunların etkileşim süreçlerinin babalar üzerinde yarattığı anlama karşılık gelmektedir (Doherty, Kouneski ve Erickson, 1998).

Tarihsel bağlamda dönemin hâkim paradigması ve kültürel normlarına bağlı olarak babalık kültürüne dair farklı babalık idealleri geliştirilmiştir. Babaların egemen kültür tarafından tanımlanan bu ideallere uygun davranışlar sergilemesi toplumun beklentilerinin karşılanması anlamına gelmiştir. Bu ideallerin aksi davranışlar sergileyenler ise toplum tarafından 'yetersiz/kötü babalıkla' etiketlenmişlerdir. Örneğin babalığın cinsiyet rol modeli olarak tanımlandığı bir dönemde egemen erkeklik değerlerini kendinden sonraki nesillere 'aktar(a)mayan' bireylerin babalığı sorgulanır bir hal

almıştır. Bu nokta kavramsal açıdan değerlendirildiğinde babalık ile cinsiyet rol modeli arasında kurulmuş olan bu bağ, babalığa ekolojik bir yaklaşım getirmenin önemini ortaya koymaktadır. Böylelikle erkeklerin babalık krizlerinin önüne geçilebileceği kabul edilmektedir.

Babalık Kültürü İle Baba Katılımı Ayrımı

Babalığın kavramsallaştırılması da toplumsal rol olarak babalığın sorumluluklarının tanımlanması gibi birbiriyle ilişkili ve çelişkili unsurları içinde barındırmaktadır. Babalıkla ilgili en önemli iki kavram babalık kültürü (normlar, değerler ve inançlar) ve babalık katılımı (babalık davranışları) şeklinde özetlenebilir. Bu ayrışmaya kuram ve pratik ayrışması şeklinde de bakabilmek mümkündür.

Babalık çalışmaları incelendiğinde babalık kavramının ilk olarak 1988 yılında LaRossa'nın (1998) yapmış olduğu çalışmasında babalık davranışı/icrası/uygulamaları/katılımı (conduct of fatherhood) ve babalık kültürü (culture of fatherhood) olarak ikiye ayrıldığı ortaya konulmuştur. LaRossa babalık kültürünü paylaşılan inanışlar, değerler ve normlar olarak açıklarken; baba katılımını pratikte yapılanlarla diğer bir ifadeyle babaya ait davranışlarla açıklamıştır. Daha sonraki çalışmalar incelendiğinde Daly (1993) bu ayrımı babalık ideali ve babalık davranışı üzerinden; Wall ve Arnold (2007: 522-523) ise ebeveynlik davranışları ile ebeveynlik kültürü üzerinden ayırarak aynı konuya işaret etmişlerdir. Bu çalışmalara benzer çalışmaların ortak özelliği babalığın kavramsallaştırılmasındaki bu ikiliğin senkronize olarak ilerlemediği, aksine kültürdeki hızlı değişime karşılık davranış boyutundaki değişimlerin yavaş olduğunu ortaya koymasıdır.

Bu iki babalık kavramında kültür ve davranış ayrımı göze çarpmaktadır. Toplumsal yaşamda kültürel kodlarla davranışların birbiriyle senkronize olduğu varsayılrsa da gerçek olan bu ikisinin her zaman aynı uyumu göstermemeleridir. İletişim ve teknolojinin hızla geliştiği günümüz toplumlarında kültürel değişimler her zaman pratik yaşamda aynı ölçüde yerini bulamayabilir. Genel olarak bakıldığında, tutumun davranışı izlemesi yerine davranış tutumu izlemektedir. Bundan dolayı, babalık dönemi kültürünün babalık davranışından daha hızlı değiştiği gerçeği, bu kuralın bir istisnası olarak görülmektedir (LaRossa, 1988).

Babalığa ilişkin toplumsal norm ve inançlar babalık kültürü bağlamında değişim göstermektedir. Bu da günümüz toplumunda ideal baba modeli olan 'katılımcı baba'nın pratikte olduğundan daha fazla erkeğin sahip olduğu bir kimlik olarak algılanmasına yol açmaktadır. Oysaki yapılan araştırmalar babalık davranışında bir değişim olduğunu ortaya koysa da halen küçük çocuklara yönelik sorumlulukların büyük oranda annelerde olduğunu göstermektedir (Craig, 2006; Fox, 2001; Singley ve Hynes, 2005).

Kavram Olarak Kimlik

Kimlik kavramı günümüzde disiplinler arası kullanılagelen bir kavram olmakla birlikte anlamı bağlamına ve kullanıldığı alana göre değişiklik göstermektedir. Görelî olarak kimliğin farklı kullanımları bulunmaktadır. İlk olarak kullanılan kavramsallaştırma kimlikle etnisite arasında ayırım yapmayan ve insan kültürüne gönderme yapmak amacıyla yapılan kimlik tanımlamasıdır. İkinci olarak bir toplumsal kategori, grup ya da hareketi çağrıştırmak amacıyla yaratılan ortak kültürün kimlik bağlamında tanımlanmasıdır (Stryker ve Burke, 2000). Üçüncü olarak ise günümüz toplumlarında bireylerin sahip oldukları çoklu rollere bağlanmış oldukları anlamların benliğe ait kısımlarına atıfta bulunmak amacıyla kimlik kavramı kullanılmaktadır. Bu ayrımlara göre kimlikler bireylerin benliğinin bilişsel yönleri ve örgütlü sosyal ilişkilerdeki pozisyonlara bağlı içselleştirilmiş rol beklentileri olarak tanımlanmaktadır. Kimlik ve rol kimliği terimleri eşdeğerdir ve bu terimler birbirlerinin yerine kullanılmaktadır (Stryker, 2007).

Serpe ve Stryker (2011), kimlikleri “kişinin yapılandırılmış rol ilişkilerine katılımını temsil eden, kendi kendine içselleştirmiş konumsal tasvirlerin ayırık parçaları” ya da daha kısa ifadesiyle “içselleştirilmiş rol kümelerinin beklentileri” olarak tanımlamıştır (Stryker, 1980: 90). Stryker (1987: 90), bireyin “farklı toplumsal ilişki kümelerinde rol oynadığı kadar çok kimliği” olduğunu ve bu kimliklerin tümünün benliği oluşturduğunu belirtmiştir.

Kimlikler, ‘Ben kimim?’ sorusuna verilen cevapların uygulamalı refleksif bilişlerdir. Verilen yanıtlar bireylerin ait oldukları toplumsal ilişkilerin örgütsel bağlamlarına ve bu yapılarıdaki toplumsal rolleri içindeki konumlarına göre ifade edilmektedir. Bu konumsal tanımlama bireyden bireye parça parça ya da bütünsel olmak üzere farklılaşabilmektedir. Böylelikle kimlik kavramına atıfta bulunulurken kullanılan rol-kimliği kavramında vurgulanan kimlik ve rol arasındaki yakın ilişki vurgulanmaktadır. Yapılan tanıma bakıldığında bireyin içinde bulunduğu yapısal ilişkisel kümeler kadar çok sayıda kimliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bireyin sahip olduğu doktor, anne, arkadaş, eş gibi kimlikleri bütün halinde onun kimliğini oluşturmaktadır (Brenner, Serpe ve Stryker, 2018).

Kimlik, aktörlerin kendilerini grup üyesi (sosyal kimlik), rol işgalcisi (rol kimliği) ve benzersiz birey (bireysel kimlik) olarak tanımlamak amacıyla kullanmış olduğu anlamları temsil eden içsel bir pozisyon belirleme görevi görmektedir. Babalık kimliği üzerinden örneklenecek olursa baba olarak bireyin öğretmen ve evin geçimini sağlama olarak iki kimliği bulunur. Bu kimlikler bireyin benliğini diğerlerine benzer (Ben de onlar gibiyim) ve diğerlerinden farklı (Ben onlardan farklıyım) olarak ayırt edebilmesini sağlamaktadır. Bireyin içinde bulunduğu bağlam sahip olduğu kimliğin aktive olması ile doğrudan ilişkilidir. Çevresel anlamlar, bu kimliğe atfedilen anlamlarla uyduğu için çalışma ortamı, bireyin işveren kimliğini harekete geçirmektedir.

Kimlik tanımlamasında, bireysel özelliklerin tanımlanması ve diğerleri ile ilişkilendirilmesine ek olarak kimliğin motivasyonel tarafına da vurgu yapılmaktadır. Bu tanımlamaya göre kimlikler sosyal bir durumda aktive edildiğinde bireylerin davranışlarını etkilemektedir. Kendisini öğrenci olarak (bir rol kimliği) tanımlayan bir birey üzerinden bir örnek verilecek olursa, bu birey benliğini tanımlamış olduğu kimliği üzerinden doğrulayabileceği durumları araştıracaktır. Bu durumlara kütüphanede ders çalışmak, derslere girmek örnekleri verilebilir. Bu anlamda kimlik ve davranışın birbiriyle ilişkili olduğunu görmemek mümkün değildir. (Carter, 2013: 205).

Kimlik Teorisi

Sosyoloji alanında yapılan kimlik çalışmalarının birçoğunu sembolik etkileşimci yaklaşımlar oluşturmaktadır. Benlik ve kimlik alanında yapılan çalışmalar büyük ölçüde George Herbert Mead'den etkilenmiştir. Bu yaklaşım öznel deneyimin sosyal davranışa aktarılmasının altını çizmekte ve toplumu etkileşimin bir sonucu olarak görmektedir. Sembolik etkileşimciler toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan, sosyal davranışları yönlendiren benlik, toplumsal süreç, etkileşim türleri, toplumun doğası ve kimlik gibi kavramların ciddi bir şekilde ele alınmadan sosyal davranışın anlaşılamayacağını savunmaktadırlar (Serpe ve Stryker, 2011: 225-226).

Kimlik teorisi Mead, Cooley, Blumer ve diğerlerinin bakış açısını ifade eden formülün özelliklerine dayanarak temel sembolik etkileşimci çerçevenin geliştirilmesine dayanan yapısal sembolik etkileşimle ilişkilendirilmektedir. Kimlik teorisi insan davranışlarını Mead'ın toplum ve benlik kavramlarını onun kullanmış olduğu şekliyle açıklamaya çalışmaktadır. Böylelikle Mead'ın varsayımsal açıklamaları sistematikleştirilerek ampirik olarak test edilebilir hale getirilmiştir (Stryker ve Burke, 2000).

Yapısal sembolik etkileşimle ilgili gelişmeler dört esasa dayanmaktadır (Stryker, 2007): Toplumun kavramsallaştırılması, benliğin kavramsallaştırılması, sosyal davranışın öngörülmesinde yorumlayıcı süreçlere karşı sosyal yapıya ağırlık vermek ve buna bağlı olarak sosyal etkileşim süreçlerinin bu süreçlerin içinde yer aldığı daha büyük sosyal yapılarla ilişkilendirilmesidir. Yapısal sembolik etkileşimci kimlik teorisi toplumu, evrensel olarak paylaşılmış anlamların evrimine karşı oldukça tekil bir birlik olarak, farklılaşmamış ve örgütlenmemiş olarak görme eğilimindedir. Yine de toplumu istikrarsız, geçici ve sürekli değişen etkileşim kalıplarının geçici bir yansıması ve bu değişim çizgileri arasında bir ilişki olarak görme eğilimindedir.

Sembolik etkileşimciliğin büyük kuramsal geleneğinden ortaya çıkan kimlik teorisine göre bireyler sahip oldukları anlam dünyası çerçevesinde davranışlar geliştirmektedir. Anlam kendine özgü olmamakla birlikte bireylerin sosyal dünyadaki etkileşimleri süresince gelişmekte ve değişmektedir. Sosyal yapıların sürekliliği ön kabul bağlamında değerlendirildiğinde bireylerin benliklerine ve

nesnelere yükledikleri anlamlar süreklilik gösterme eğilimindedir. Bu da yapısal konumlarda veya daha spesifik olarak özdeşliklerde, benlik anlamlarından oluşan istikrarlı bir benlik kavramını ortaya çıkarmaktadır. Rol kavramı bireyin toplum içerisinde sahip olduğu pozisyona ait beklentilerine atıfta bulunmaktadır. Kimlik ise benliğe atfedilen bir dizi anlama karşılık gelmektedir. Bu anlam benliğin belirli bir rolün parçası olarak tanımlanması halinde rol-kimliği olarak kabul edilmektedir. Böylelikle bireyler işgal ettikleri toplumsal yapının bir kısmının sonucu olarak rol-kimliklerini taşımaktadırlar. Kimlikler bireylerin davranışlarında bir kontrol sistemi görevi görmektedir ve kimliklerin bu açıdan üç önemi bulunmaktadır (Cast, 1998: 19-20): (i) Davranışa dair eylem planının hazırlanmasında, (ii) bireyin bulunduğu pozisyona ait performansını değerlendirebilmesi için norm görevi görmesinde ve (iii) kimlik doğrulamasında bireyin kendi görüşleri ile tutarlı biçimde davranmasını sağlamaktadır.

Kimlik teorisinin açıklamak istediği bireylerarası davranış kavramı rolle ilgili bir seçimdir. Kimlik teorisi sembolik etkileşimci perspektifin geleneksel versiyonuna benzemesine rağmen başka bir fikir grubu olarak ayrılmıştır. Bireyin benliğini inşa etmesinde bireye özgür irade vermesi akademik çevreden kabul görmesinde önemli bir unsurdur (Brenner, Serpe ve Stryker, 2014).

Kimlik kuramının amacı, bireylerin kim olduklarına dair algılarını, etkileşim içerisindeki davranışlarını ve sosyal yapıyla bu davranışlar arasındaki ilişkiyi anlamaktır. Kimlik kuramcıları benliğe ilişkin ve kişilik-kimlikleri olmak üzere kimliğin iki biçimi ile de ilgilenmektedirler. Bu çalışmada bireylerin diğerleriyle etkileşime girdikleri rollere atfetmiş oldukları anlamlar olarak tanımlanan rol-kimliklerine odaklanılmıştır. Teoriye göre rol kimliği, bireyin karşı rolündeki diğerleriyle etkileşim içinde oynadığı roller tarafından belirlenmektedir. Benlik, bireyin duygusuna katkıda bulunan bu rol kimlikleri ve grup kimlikleri ile bireysel kimliklerden oluşmaktadır. Bireyin sahip olduğu bu çoklu kimliklerin doğası ekolojik yaklaşımla anlaşılabilir. Birey sosyal dünyada gelişen ve değişen durumlar çerçevesinde kimliklerine atfettiği anlamları ve önemleri gözden geçirmekte ve eğilimlerini değiştirmektedir. Diğer bir ifadeyle belirli bir durumda hangi rolü gerçekleştireceğini, nasıl karar vereceğini içinde bulunduğu sosyal bağlamda öğrenmekte ve çoklu kimlikler içerisinde seçtiği rol-kimliğini başlatma kararını bu bağlam çerçevesinde almaktadır (Brenner, Serpe ve Stryker, 2018).

Kimlik teorisi bireyin sosyal bağlamda seçmiş olduğu rol davranışının teorik olarak açıklamasını yapmayı ve bunu ampirik yollarla test etmeyi amaçlamaktadır. Kuramın açıklamaya çalıştığı temel sorunsal: 'Bir baba hafta sonu boş zamanını arkadaşlarıyla golf oynayarak geçirirken diğer bir baba neden çocuklarını hayvanat bahçesine götürmeyi tercih etmektedir?'. Bireyin benliğini oluşturan kimlikler kümesinden hangisine önem verdiğini ve hangisinin daha belirgin olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Örneğin benliğinde babalık kimliği belirgin olan bir erkek, çocuklarını hayvanat bahçesine götürmeyi tercih ederken arkadaşlık kimliği daha belirgin olan diğer bir erkek

ise golf oynamayı tercih etmektedir. Bireyler bu tercihleri yaparken hangi içsel motivasyon veya dışsal anlamları, kullandıkları kuramın açıklamaya çalıştığı temel sorunsaldır.

Kimlik teorisinde, ortaya konulan çalışmaların tümü kimliklerin yapısal niteliğine odaklanan üç ana vurguya sahiptir. Stryker ve arkadaşlarının çalışmalarının bulunduğu birinci alan kimliklerin hiyerarşisinde belirgin olan kimliğin bireyin davranışlarındaki etkisini araştırmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalara bireylerin belirgin kimliklerinden kan bağıışı yapma sıklığını tahmin etme (Callero ve Piliavin, 1983) ve dini kimliğin dini pratikleri nasıl etkilediğini inceledikleri araştırmalar örnek olarak gösterilebilir (Stryker ve Serpe, 2011). İkinci alan ise kimliği davranışların ve duyguların bir kontrol süreci olarak ele almış ve bu çerçevede incelemelerini gerçekleştirmiştir (Burke, 1991). Bireyin kimliklerine atfetmiş olduğu anlamlar, etkileşim içerisinde buldukları diğerleri ile karşılaştıklarında norm işlevi görmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalara örnek olarak ahlaki kimliğin ahlaki davranışları nasıl yordadığını ortaya koyan araştırmalar gösterilebilir (Carter, 2013). Bu teorideki üçüncü alan, sosyal etkileşim sırasında davranışları motive etmek için rollerin ve kimliğin etkisini ortaya koymaya çalışmaktadır (McCall ve Simmons, 1978: 43). Bu yaklaşım ampirik kümülatif bir araştırma programı ortaya koyamadığı için daha çok teorik açıklamalar geliştirmekle yetinmiştir (Carter, 2013).

Kimlik teorisi alanında yapılan çalışmalar yukarıda belirtilen ilk iki alanda birbiriyle ilişkili iki yönden geliştirilmiştir. Geliştirilen bu iki yaklaşım da yapısal sembolik etkileşimciliğin araştırma ve teorik programına dayanmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki sosyal yapıların benliğe ve benliğin sosyal yapılar üzerindeki etkisini incelemeye odaklanırken, ikincisi ise davranış üzerinde etkili olan benlik süreçlerinin iç dinamiklerine odaklanmıştır. Bu yaklaşımların birincisi benliğin iç dinamiklerini göz ardı ederken ikincisi ise toplumsal yapıların iç süreçler üzerindeki etkisini ihmal etmektedir. Birinci yaklaşım Sheldon Stryker ve arkadaşları (örneğin Stryker 1980; Stryker ve Serpe, 2011) tarafından temsil edilmekte iken ikincisi ise Peter Burke ve arkadaşlarının çalışmalarıyla temsil edilmektedir (Burke ve Reitzes, 1991; Burke, 1991; Sasaki, 2008: 16-17; Burke ve Stets, 1999; Stryker ve Burke, 2000).

Kavramsal açıdan değerlendirildiğinde etkileşim, benlik, anlam ve önemli diğerleri gibi kavramlar ve bunlara ait temel varsayımlar ile açıklamalar, kimlik teorisinin her iki yönünde de uygulanmaktadır. İçsel dinamiklere vurgu yapan kimlik teorisi, benliğe diğerleri ile etkileşim içerisinde inşa edilen anlamlar bütünü olarak atıfta bulunurken, diğer bakış açısı ise toplumsal yapının belirli bir yerinde konumlandırılan benliğe vurgu yapmaktadır. Her iki kutbun ortak noktası ise kimliğin toplumsal yapı içerisinde etkileşimde bulunulan diğerleri ile karşı-rol bağlamında inşa edildiğini varsaymalarıdır. Diğerleri ile etkileşim halindeki bireyin davranışlarının çevreye uygunluğunun sağlanmasının yapılmasında referans noktası haline gelmektedir. Bireyin kimliklerine

yükledikleri anlamlar, davranışlarını biçimlendirmektedir. Bu anlama dair iç dinamikler aynı zamanda kimliğin koruyucusu ve değiştiricisi olarak işlev görmektedir. Çevresel koşulların algılanmasıyla kimlik sürekli olarak doğrulama sürecinde gözden geçirilmektedir. Bu doğrulama sürecinin engellenmesi durumlarında ise kimlik normları değişikliğe uğrayacak ve benliğin anlam ve algıları arasındaki uyumsuzluklar azaltılmaya çalışılacaktır (Hwang, 2012: 4-5).

Roller doğası gereği sosyaldirler ve bu da karşı rollerin varlığını beraberinde getirmektedir. Örneğin babalık rolü çocuk rolünün varlığının ispatı haline gelmektedir. Bireyin benliğini bir rol ile tanımlaması durumunda eş zamanlı olarak o rolle etkileşim içinde bulunduğu karşı rolün bir işgalcisi konumuna gelmektedir. Diğer bir ifadeyle kimlikler bireyin benlik rolünü inşa eden anlamlar olarak tanımlandığında bireyin kimliği aynı zamanda bu kimlikle etkileşim içinde bulunan karşı kimliğin beklentisi anlamını da beraberinde getirmektedir. Karşı kimlik fikri ise bireyin etkileşimde bulunduğu sosyal çevrede kendi kimliğini doğrulamaya çalışmasıyla karşılıklı etkilenmeyi öne sürmektedir. Başka bir ifadeyle bireyin kimliği ile tutarlı biçimde davranması etkileşim içinde bulunduğu diğerlerinin de bu kimliğe karşılık tutarlı davranışlar sergilemesini gerektirmektedir. Her iki tarafın kimlik uyumu ise ancak iki tarafın birbirinin kimliklerini doğrulaması neticesinde gerçekleşebilir. Örneğin çocuğun giymiş olduğu kıyafetler üzerinde anneden farklı olarak babanın otoriter bir ebeveyn kimliğine sahip olduğu düşünülün. Baba çocuğun kıyafetlerine az karışması durumunda babanın kimliği ile annenin kimliği uyumlu olacakken babanın çocuğun kıyafetine çok karışması durumunda ise annenin kimliği ile babanın kimliği uyuşmayacaktır (Cast, 1998: 23-24).

Babalık kimliği üzerinde başarı ile uygulanan kimlik teorisine göre babaların çocuk bakımına katılım seviyeleri erkeklerin ebeveyn kimliğinin aktifliği, belirginliği ve babalık kimliğine bağlılığı ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveyn olarak babalığın kimlik teorisinin yapısal rol ve sosyal öğrenme teorileriyle karşılaştırılması yapıldığında, davranışları açıklamada güçlü bir yaklaşım sunmaktadır. Bu farklılıklara ve kimlik teorisinin güçlü yanlarına bakıldığında: İlk olarak kimlik teorisi, davranışların içsel motivasyonlar veya dışsal kuvvetler tarafından değil, hedefler tarafından motive edildiğini varsaymaktadır. Diğer bir ifadeyle toplumsal yapıdaki kültürel beklentiler davranışı anlamlandırmada rol oynayabilirken, bireyin davranış şekillerini belirleyen motivasyonel unsur değildir. İkinci olarak kimlik teorisinin odaklandığı alan, bireylerin rollerinde benliklerine atıfta buldukları anlamlardır. Bireyler, işgal etmiş oldukları rolün belirli pozisyonlarını vurgulamayı tercih edebildikleri için rollerin icrasında bireysel çeşitlilikler meydana gelebilmektedir. Bu aynı zamanda yapısal beklentilerle bireysel davranışlar arasındaki bağlantının da oluşmasına katkı sağlamaktadır. Üçüncü olarak kimlik teorisi karşı rollerin varlığını kabul ederek davranışı anlamada bağlamın önemine işaret etmektedir. Rollerin etkileşimi teorisinin merkezi kabul edilmektedir. Bu

kabul de bireylerin rol performanslarının birbirleriyle bağlantılı olduğu anlamına gelmektedir.(Cast, 1998: 15-16).

Kimlik Teorisi Ve Babalık Çalışmaları

Babalık alanında yapılan çalışmalarda babalık kimliğinin bireyin diğer toplumsal rolleriyle arasındaki ilişki ve babalığın hangi durumlarda önemli olduğu incelenmiştir. Babalık çalışmalarında baba; çalışan, arkadaş, eş gibi durum düzeyi rolleriyle ahlaki öğretmen, geçim sağlayan, katılımcı gibi babalık statüsündeki alan düzeyindeki roller babalık kimliklerini ayırt etmede kritik önem taşımaktadır. Babalık statüsüne ait içselleştirilmiş rol beklentileri, babanın içinde bulunduğu bağlama göre farklılaşmaktadır. İki bireyin babalığa atfetmiş oldukları önem, onların babalık rolünü ne ölçüde onayladıklarına göre değişmektedir. Kimlik teorisi, babalık statüsü içerisindeki durum düzeyi rollerine bireylerin atfetmiş oldukları anlamları araştırması bakımından diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Örneğin bir baba iş yerinde uzun saatler çalışmakta ve çocuğunun maddi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Diğerisi ise çocuğu ile daha fazla vakit geçirebilmekte ve çocuğunun bakımını sağlayabilmektedir. İlki, baba kimliğinde 'geçim sağlayan babalık' kimliğini merkezî bir konuma yerleştirmiş iken ikincisi ise 'katılımcı baba' kimliğini merkezîleştirmiştir. Bu nedenle aynı durum düzeyi rolleri bireylerin içsel rol beklentilerinin farklılaşması nedeniyle farklı babalık davranışlarını ortaya çıkarmaktadır (Sasaki, 2008: 21-22).

Kimlik teorisi kullanılarak gerçekleştirilen üç çalışma örnek olarak sunulmuştur.

Maurer, Pleck ve Rane (2003) çalışmalarında iki farklı babalık kimliğinin ölçümü üzerinde çalışmıştır. 2-5 yaş arası çocukların aileleri üzerinde yapmış oldukları çalışmalarda rol kimliklerinin erkekler için önemine ilişkin sorular sorarak, babalık kimliğinin diğer kimlikleri arasındaki yerini araştırmışlardır. İkinci olarak ise rol kimliklerini önem derecesine göre pasta grafiğinde göstermelerini istemişlerdir. Bu çalışma içerisinde babalığın diğer statü düzeyindeki roller (babalığa karşılık arkadaşlık) arasındaki ve alan düzeyinde (geçim sağlayana karşılık katılımcı) rolleri içerisindeki kimlik merkezîyeti araştırılmıştır.

Gaunt ve Scott (2014) 148 çift üzerinde gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında, anne-baba kimliklerinin karşılaştırmalı analizini ortaya koymuşlardır. Yapılan bu çalışmaya göre ebeveynlerin kimlik belirginliği ile çocuk bakımına katılım arasında pozitif ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca karşı kimliğin rolünün ortaya çıkarıldığı bu çalışmada anne kimliğinin belirginliğinin baba katılımı ile ters orantılı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

McLaughlin ve Muldoon'un (2014) çalışmalarında babalık kimliğini bireylerin bu kimliklerine atfetmiş oldukları anlamlar çerçevesinde incelemişlerdir. Çalışmada babaların bu kimliklerine atfetmiş oldukları anlamlar çerçevesinde tanımlamalar yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin

geleneksel değerlere sahip olmalarının babalık kimliklerini geleneksel olarak tanımlamalarında etkili olmuştur. Bu çalışmalarda erkeklik değerleri baskın olan bireylerin babalık kimliklerini geçim sağlayan olarak tanımlamış oldukları tespit edilmiştir.

Babalığı kimliğini benliği oluşturan parçalardan gören bu çalışmalar babalık davranışlarını açıklamada farklı bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Kültüre ve bağlama yapmış oldukları gönderme ve bireylerin sosyal gerçekliği anlamlandırmalarına vermiş oldukları önemle babalığın aktörler bağlamında incelenmesi ile diğer babalık çalışmalarından farklılaşmışlardır. Bu çalışmalarla birlikte çocuğun merkeze alınarak yapılan babalık çalışmalarından babanın merkeze alındığı babanın nesne olarak değil özne olarak incelendiği bir bakış açısı bu alana kazandırılmıştır.

Sonuç

Babalık her bireyin yaşamında aktör olarak gerekliliklerini yerine getirdiği bir kimlik veya karşı rol olarak yaşamın bir döneminde etkileşim içerisinde bulunduğu bir roldür. Erkek olarak bir bireyin topluma kendini ispatlamasının son aşaması olarak dayatılan bu kimliğin erkekler için önemi daha da artmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalara da bakıldığında bu ilginin arttığı görülmektedir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında babalık karşı rol bağlamında çalışılmakta, çocuğun gelişimi ve değişiminde babanın rolü üzerinden araştırmalar yapılmaktadır. Bir aktör olarak babanın gözünden bu kimliğe atfedilen anlamlara ilişkin çalışmalar yeterli değildir. Bu çalışmada babalığın anlamlandırılmasında kullanılan babalık kültürü kavramı ve kimlik teorisi açıklanmıştır.

Çalışmamızda öncelikle babalığın toplumdaki karşılığı, bu rolün toplumda ifade ettiği anlam, toplumun bu rolden beklentileri açıklanmıştır. Toplumda babalık yalnızca çocuk sahibi olmak anlamına gelmemektedir. Özellikle geleneksel toplumlarda ailenin reisi, evin dışı bakan yüzü, geçim sağlayan, erkekliğin bir statü göstergesi ve aynı zamanda bir eş olarak konumlandırılan babalık çeşitli yükümlülükleri içinde barındırmaktadır. Modernleşme ile birlikte gündelik yaşamda bireysel rollerin farklılaşması ile birlikte bu beklentilerin tümünün baba tarafından karşılanabilmesi mümkün değildir. Toplum tarafından bireye yüklenen bu beklentileri gerçekleştiremeyen erkekler babalık krizi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durumda babalığın erkeklerin gözünden ne anlam ifade ettiği sorunsal karşımıza çıkmaktadır. Babalık kültürden kültüre farklılaştığı gibi bu kimliğe atfedilen anlamlar bağlamında bireyden bireye de farklılıklar göstermektedir.

Babalığın kavramsallaştırılmasında birbiriyle ilişkili iki kavram ön plana çıkmaktadır: Babalık kültürü ve babalık davranışı. Babalık kültürü babalık rolüne ilişkin topluma ait norm, değer ve inançlar olarak ifade edilirken, babalık davranışı ise babalık katılımı ya da uygulamaları olarak ifade edilmektedir. Bu iki kavram kuram ve pratiğin ayrışması olarak düşünülebilmektedir. Bu iki kavramda dikkat çeken husus kültürel çalışmaların aksine babalık kültüründeki değişimin daha hızlı

ilerlemesine rağmen babalık davranışındaki değişimlerin yavaş olduğudur. Genel olarak bakıldığında davranışın tutumu izlemesi gerekirken babalıktan tutum davranışı tutumun davranışı izlemesi yerine davranış tutumu izlemektedir. Babalık kültürü babalık davranışından daha hızlı değişmektedir ve bu iki kavram arasında bir senkronizasyon bulunmamaktadır.

Babalık kavramındaki kültür ve davranış arasındaki ayrım babalığın aktörler gözünden incelenmesinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada babalık kimliği çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Kimliği “içselleştirilmiş rol kümelerinin beklentileri” olarak tanımlayan Stryker (1980: 90) babalık kimliğini bireyin benliğini oluşturan kimliklerden birisi olarak görmektedir.

Kimlik teorisi temel olarak sembolik etkileşimcilere dayanmakla birlikte yapısal sembolik etkileşimcilerle ilişkilendirilmektedir. Kimlik teorisinin amacı bireysel davranışların rolle ilgili seçimler neticesinde belirlendiğidir. Teorinin temel sorusu: ‘Bir baba hafta sonu boş zamanını arkadaşlarıyla golf oynayarak geçirirken diğer bir baba neden çocuklarını hayvanat bahçesine götürmeyi tercih etmektedir?’. Bireyin benliğini oluşturan kimliklerin belirginliğine göre davranışsal tercihte bulunmaktadır. Teori karşı rol kavramı ile bireyin kimliği ile etkileşimde bulunduğu diğerlerine atıfta bulunmakla birlikte kimliklerin inşasında karşı kimliklerin işlevini ortaya koymaktadır. Bireylerin kimliklerine atfetmiş oldukları anlamlar etkileşim içerisinde buldukları karşı rollerle karşılaştıklarında norm işlevi görmektedirler. Bağlama göre bireysel kimliklerin belirginliğine böylelikle işaret eden kimlik teorisi babalığın araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Bu açıklanan teori ve kavramlarla babalık alanında yapılacak araştırmacıların dikkatini çekmek amaçlanmış ve babalığı aktör olarak babaların gözünden çalışılmasına yönelik perspektif geliştirilmek hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- Brenner, P., Serpe, R. ve Stryker, S. (2014). The causal ordering of prominence and salience in identity theory: an empirical examination. *Social Psychology Quarterly*, 77(3), 231-252.
- Brenner, P., Serpe, R. ve Stryker, S. (2018). Role-specific self-efficacy as precedent and product of the identity model. *Sociological Perspectives*, 61(1), 57-80.
- Burke, P. (1991). Identity processes and social stress. *American Sociological Review*, 56(6), 836-849.
- Burke, P. ve Reitzes, D. (1991). An identity theory approach to commitment. *Social Psychology Quarterly*, 54(3), 239-251.
- Burke, P. ve Stets, J. (1999). Trust and commitment through self-verification. *Social Psychology Quarterly*, 62, 347-366.
- Callero, P. ve Piliavin, J. (1983). Developing a commitment to blood donation: the impact of one's first experience. *Journal of Applied Social Psychology*, 43, 1-16.
- Carter, M. (2013). Advancing identity theory: examining the relationship between activated identities and behavior in different social contexts. *Social Psychology Quarterly*, 76(3), 203-223.
- Cast, A. (1998). *Parent identities and behavior: an identity theory approach*. Doctoral Dissertation, Washington State University, Washington.
- Craig, L. (2006), does father care mean fathers share? A comparison of how mothers and fathers in intact families spend time with children. *Gender And Society*, 20(2), 259-281.
- Crespi, I. ve Ruspini, E. (2015). Transition to fatherhood: new perspectives in the global context of changing men's identities. *International Review of Sociology*, 25(3), 353-358.
- Daly, K. (1993). Reshaping fatherhood: finding the models. *Journal of Family Issues*, 14(4), 525-527.
- Doherty, W., Kouneski, E. ve Erickson, M. (1998). Responsible fathering: an overview and conceptual framework. *Journal Of Marriage And The Family*, 60(2), 277-292.
- Fox, B. (2001). The formative years: how parenthood creates gender. *Canadian Review Of Sociology/Revue Canadienne De Sociologie*, 38(4), 373-390.
- Gaunt, R. ve Scott, J. (2014). Parents' involvement in childcare: do parental and work identities matter?, *Psychology of Women Quarterly*, 38(4), 475-489.
- Hwang, E. (2012). *Being a "good daddy": exploring the stability of paternal identity*. Doctoral Dissertation, Iowa State University Ames, Iowa.

- Lamb, M. (1986). The changing role of fathers. M. Lamb (Ed.), *The father's role: applied perspectives*. (ss. 3-27). New York: Wiley.
- LaRossa, R. (1988). Fatherhood and social change. *Family Relations*, 37(4), 451-457.
- Maurer, T., Pleck, J. ve Rane, T. Methodological considerations in measuring paternal identity. *Fathering*, 1, 117-129.
- McCall, G. ve Simmons, J. (1978). *Identities and interactions: an examination of human associations in everyday life*. New York: The Free Press.
- McLaughlin, K. ve Muldoon, O. (2014). Father identity, involvement and work-family balance: an in-depth interview study. *Journal Of Community And Applied Social Psychology*, 24(5), 439-452.
- Pasley, K., Futris, T. ve Skinner, M. (2002). Effects of commitment and psychological centrality on fathering. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 130-138.
- Rane, T. ve McBride, B. (2000). Identity theory as a guide to understanding fathers' involvement with their children. *Journal Of Family Issues*, 21(3), 347-366.
- Roopnarine, J. (2015). Introduction: toward a pancultural understanding of constructions and meanings of fathering. J. Roopnarine (Ed.), *Fathers across cultures: the importance, roles, and diverse practices of dads*. (ss. 1-12). California: Praeger.
- Sasaki, T. (2008). *What it means to be a good father: a test of identity theory*. Doctoral Dissertation, The University of Texas, Austin.
- Serpe, R. ve Stryker, S. (2011). The symbolic interactionist perspective and identity theory. S. Schwartz, K. Luyckx ve V. Vignoles, (Ed.), *Handbook of identity theory and research*. (ss. 225-248). New York: Springer.
- Singley, S. ve Hynes, K. (2005). Transitions to parenthood work-family policies, gender, and the couple context. *Gender and Society*, 19(3), 376-397.
- Stryker, S. (1980). *Symbolic Interactionism: A Social Structural Version*, CA: Benjamin Cummings.
- Stryker, S. (1987). Identity theory: developments and extensions. Krysia Y. ve Terry H. (Ed.), *Self and identity: psychosocial perspectives*. (ss. 89-103). New York: Wiley.
- Stryker, S. (2007). Identity theory and personality theory: mutual relevance. *Journal Of Personality*, 75(6), 1083-1102.
- Stryker, S. ve Burke, P. (2000). The past, present, and future of an identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 63(4), 284-297.

- Stryker, S. ve Serpe, R. (2011). Commitment, identity salience, and role behavior: theory and research example. W. Ickes ve E. Knowles (Ed.), *Personality, Roles, and Social Behavior*, (ss. 199-218). NY: Springer.
- Şenol, D. ve Erdem, S. (2017). Türk toplumunda hegemonik erkeklğin inşasında toplumsal süreçlerin rolü. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 33(9), .297-298.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile*. Doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wall, G. ve Arnold, S. (2007). How involved is involved fathering? An exploration of the contemporary culture of fatherhood. *Gender And Society*, 21(4), 522-523.